

بررسی الگوی مصرف نان در ایران

خلیل حیدری

(عضو هیات علمی موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی)
kh.heidary@itsr.ir

الهام اسماعیلی پور

(پژوهشگر موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی)
e.esmailipour@gmail.com

یارانه‌های نامحدود به آن سهم اندکی در مخارج خوراکی خانوارها دارد. همچنین توزیع مصرف نان در بین گروه‌های مختلف درآمدی تقریباً متعادل است.

مقدمه

نان به‌عنوان یک محصول غذایی از ابعاد مختلف دارای اهمیت می‌باشد. این کالای خوراکی نتیجه دسترنج گروه وسیعی از اقشار جامعه می‌باشد و لذا در اشتغال جامعه نقش موثری ایفا می‌کند. شاغلین در بخش کشاورزی، حمل و نقل، آسیاب، ذخیره‌سازی و نگهداری آرد و در نهایت کارگران نانواپی‌ها و صنایع غذایی به‌واسطه تولید گندم، حمل و نقل و تولید نان از اشتغال برخوردار می‌شوند. صرف نظر از نقش نان در اشتغال بخش‌های مختلف اقتصاد، باید به نقش آن در تامین نیازهای غذایی مردم کشور و به ویژه گروه‌های کم‌درآمد اشاره نمود. درصد بالایی از نیاز مردم کشور به کالری، پروتئین، ویتامین‌ها و املاح معدنی با مصرف نان حاصل می‌شود، بنابراین نان یک محصول غذایی است که در امنیت غذایی خانوارها از جایگاه

الگوی مصرف / نان / خانوار شهری / خانوار روستایی

چکیده

نان مهم‌ترین تامین‌کننده کالری دریافتی خانوارهای شهری و روستایی کشور است. برای نان مصرفی خانوارهای ایرانی سالیانه یارانه زیادی پرداخت می‌گردد. این امر باعث گردیده سهم هزینه‌ای نان در سبد خوراکی و غیرخوراکی خانوارها بسیار پایین باشد. از طرف دیگر ادامه این روند با توجه به محدودیت‌های بودجه دولت و عدم کارایی‌های نظام تولید، توزیع و مصرف نان مسئله‌ساز شده است. دولت حذف این یارانه‌ها را در دستور کار دارد. با توجه به این مساله تبیین جایگاه نان در سبد مصرفی خانوار ضروری است. لذا در این مقاله با استفاده از معیارهایی چون سهم کالا در مخارج خانوار، کشش درآمدی کالا، سهم دهک‌های مختلف درآمدی از کل مخارج جامعه، میزان اثربخشی کالا در تامین انرژی مورد نیاز انسان، الگوی مصرف نان در ایران بررسی شده است. نتایج نشان می‌دهد که نان کالایی ضروری برای خانوارهای شهری و روستایی بوده که با توجه به پرداخت

ویژه‌ای برخوردار است.

مصرف نان در بین گروه‌های مختلف درآمدی تقریباً متعادل است.

در اقتصاد ایران از دو جنبه توزیع و تخصیص، نان جایگاه ویژه‌ای را به خود اختصاص داده است، که البته این دو کارکرد نان محل چالش اقتصاددانان و صاحب‌نظران مسایل اقتصادی است. در هر سال به منظور تامین امنیت غذایی آحاد مردم ایران مبالغ زیادی برای تامین یارانه مصرفی نان در بودجه دولت لحاظ می‌شود به طوری که بیش از ۷۸ درصد یارانه کالاهای مصرفی در سال ۱۳۸۶ به نان اختصاص یافته بود. یارانه نان که نوعی پرداخت انتقالی از طرف دولت به مصرف‌کنندگان می‌باشد، در تعدیل شکاف درآمدی گروه‌های کم‌درآمد و پردرآمد نقش موثری ایفا نموده است. مطالعات انجام شده موید آن است که در سال ۱۳۸۶ کشتش درآمدی نان در جامعه شهری ۰/۱۱۹ و در جامعه روستایی ۰/۱۸۴ است. بنابراین نان یک کالای بسیار ضروری در سبد مصرفی خانوارهای شهری و روستایی محسوب می‌شود و در صورت حذف یارانه نان، شکاف درآمدی گروه‌های فقیر و غنی به شدت افزایش می‌یابد. البته بیان این نکته به منزله آن نیست که توزیع یارانه مصرفی نان در اقتصاد ایران به بهترین روش صورت می‌پذیرد. [۱]

با توجه به اهمیت نان در سبد غذایی مردم ایران در ادامه پس از معرفی چند شاخص با محاسبه سهم نان در مخارج خوراکی، سهم نان در مخارج خوراکی و غیرخوراکی خانوارهای شهری و روستایی، سهم هر دهک از مخارج صرف شده روی نان در جامعه شهری و روستایی، کشتش درآمدی نان در سبد مصرفی شهری و روستایی، قیمت ضمنی نان در جوامع شهری و روستایی، انرژی دریافتی خانوارهای شهری و روستایی از محل مصرف نان، ضریب تغییرات توزیع انرژی نان در جامعه شهری و روستایی، ضریب تغییرات انرژی دریافتی از نان برای هر دهک در طول زمان، نقش و جایگاه نان در سبد غذایی خانوارهای شهری و روستایی کشور بررسی شده و در پایان جمع‌بندی و نتیجه‌گیری ارائه شده است. مهم‌ترین یافته‌های این مقاله دلالت بر آن دارد که نان کالایی ضروری برای خانوارهای شهری و روستایی بوده که با توجه به پرداخت یارانه‌های نامحدود به آن سهم اندکی در مخارج خوراکی خانوارها دارد. همچنین توزیع

۱. معرفی چند شاخص جهت ارزیابی الگوی مصرف نان در ایران

هر فرد یا خانوار با توجه به محدودیت‌های درآمدی و قیمتی (شرایط اقتصادی)، سلیقه و ارزش‌های اخلاقی و فرهنگی خود ترکیب سبد مصرفی به خصوصی را انتخاب می‌کند. دولت‌ها نیز از طریق سیاست‌های توزیعی و تخصیص منابع، بر ترکیب سبد مصرفی خانوار تاثیر می‌گذارند. لذا تعیین جایگاه هر کالا در سبد مصرفی خانوار در جهت هدفمندسازی سیاست‌های دولت نقش به‌سزایی دارد و برای این منظور از معیارهای مختلفی چون سهم کالا در مخارج خانوار، کشتش درآمدی کالا، سهم دهک‌های مختلف درآمدی از کل مخارج جامعه، میزان اثربخشی کالا در تامین انرژی مورد نیاز انسان استفاده می‌شود. در این قسمت با استفاده از شاخص‌هایی که در ذیل معرفی می‌شوند نقش و جایگاه نان در سبد مصرفی خانوار بررسی می‌گردد:

- **شاخص سهم نان از مخارج خوراکی:** از تقسیم هزینه صرف شده روی نان به هزینه خوراکی خانوار به دست می‌آید و نشان‌دهنده اهمیت نان در سبد کالاهای خوراکی خانوار است. یعنی هر چه این سهم بزرگ‌تر باشد اهمیت نان در سبد کالاهای خوراکی بیشتر و هر چه سهم فوق‌الذکر به صفر نزدیک‌تر، اهمیت نان در سبد کالاهای خوراکی کمتر است. البته باید به مساله اختصاص یارانه به نان در مقایسه با سایر کالاها توجه داشت. اگر در طی زمان سهم فوق‌الذکر افزایش یابد نشان می‌دهد اهمیت نان در سبد کالاهای خوراکی افزایش یافته است. اگرچه در این گونه تحلیل‌های زمانی باید به مسئله افزایش قیمت‌ها نیز توجه داشت زیرا بخشی از افزایش سهم نان در مخارج خوراکی می‌تواند ناشی از افزایش قیمت باشد. اما در خصوص کالای نان که افزایش در قیمت آن بسیار اندک بوده است، این ایراد کمتر مورد توجه است.

- **شاخص سهم کالا از کل مخارج خوراکی و**

غیر خوراکی: همانند شاخص قبلی از تقسیم هزینه صرف شده روی نان به کل هزینه خوراکی و غیر خوراکی خانوار به دست می آید. معمولاً نتایج این شاخص همسو با نتایج شاخص قبلی است به اضافه اینکه اهمیت نان را در بین تمام کالاهای مصرفی مشخص می کند. همچنین به کمک این شاخص می توان نتایج قانون انگل را بررسی نمود. زیرا از قانون انگل چنین استنباط می شود که هرگاه با افزایش درآمد سهم مخارج صرف شده روی یک کالا کاهش یابد آن کالا در سبد مصرفی ضروری محسوب می گردد و بر عکس اگر سهم کالا افزایش یابد آن کالا لوکس محسوب می شود. اگرچه این تحلیل هم در داده های مقطعی و هم در داده های سری زمانی امکان پذیر است و به طور مشخص نتایج متفاوتی نیز خواهد داشت. اما در این پژوهش صرفاً نتایج با حرکت از دهک اول به دهک دهم مورد بررسی و تحلیل قرار خواهد گرفت.

• **شاخص سهم هر دهک از مخارج صرف شده روی نان**

در جامعه: از تقسیم مخارج صرف شده برای نان توسط هر دهک به جمع مخارج کل دهک روی نان به دست می آید. این شاخص اهمیت نسبی نان را در سبد مصرفی گروه های مختلف درآمدی نشان می دهد. اختلاف سهم دهک اول و دهم هر چه بیشتر باشد توزیع نان بین گروه های مختلف درآمدی نامتعادل تر و برعکس هر چه اختلاف کم باشد توزیع متعادل تر است.

• **شاخص کشش درآمدی:** اساساً در علم اقتصاد کالاها به

اعتبار واکنش مصرف کننده برای مصرف یک کالا نسبت به تغییرات درآمد، به ضروری و لوکس تقسیم بندی می شوند. کالاهای ضروری به آن دسته از اقلام اطلاق می شود که درصد تغییر در مصرف آن ها کمتر از درصد تغییر در درآمد باشد. براین اساس مصرف کنندگان در مصرف کالاهای ضروری چسبنده عمل می نمایند و با تغییر در درآمد، میزان مصرف خود را چندان تغییر نمی دهند. برعکس، کالاهای لوکس، کالاهایی هستند که درصد تغییر در مصرف آن ها

نسبت به تغییر در درآمد بسیار زیاد (بزرگ تر از یک) می باشد. به عبارت دیگر کالاهای ضروری آن دسته از کالاهایی اطلاق می شوند که در سبد مصرفی خانوارها در اولویت بالا قرار دارند و خانوارها، درآمد خود را ابتدا صرف این اقلام می نمایند و پس از آن، درآمد باقی مانده را به سایر نیازها اختصاص می دهند. بنابراین برای تعیین اقلام حمایتی که بتواند وضعیت غذایی گروه های کم درآمد را در کوتاه مدت تثبیت کند، یک روش استفاده از ملاک ضروری و لوکس بودن یک کالا می باشد و یکی از شاخص های مناسب برای تعیین ضروری و لوکس بودن، شاخص کشش درآمدی است. بر این اساس اگر کشش درآمدی بزرگ تر از یک باشد کالا لوکس و اگر کشش درآمدی کوچک تر از یک باشد کالا ضروری است. همچنین اگر کشش درآمدی به صفر نزدیک تر باشد کالا ضروری تر و هر چه به یک نزدیک تر از درجه ضرورت آن کاسته می شود.

برای محاسبه کشش درآمدی می توان از مدل های زیر استفاده نمود.

$$1) y_i = \alpha + \beta X + \varepsilon_i$$

$$2) \text{Log } y_i = \alpha + \beta \text{Log} X + \mu_i$$

$$3) \text{Log } y_i = \alpha + \beta x + \theta_i$$

$$4) y_i = \alpha + \beta \log x + \varphi_i$$

در تمام مدل های فوق y_i مخارج انجام شده روی کالاهای مختلف توسط دهک i ام می باشد و x برابر کل مخارج روی آن کالا می باشد و ε_i ، μ_i ، θ_i و φ_i جملات پسماند مدل هستند. این مدل ها به روش OLS تخمین زده می شوند. در این تحقیق نیز از مدل دوم استفاده شده است.

• **شاخص قیمت ضمنی:** در بررسی های اقتصادی از سه نوع

قیمت مطلق، شاخص قیمت و قیمت ضمنی می توان استفاده نمود. قیمت مطلق همان قیمت رایج در بازار برای یک کالا است. شاخص قیمت، نسبت قیمت در دو دوره یا شاخصی است که سطح قیمت را برای گروهی از کالاها ارائه می کند. بالاخره قیمت ضمنی عبارت است از مخارج انجام شده روی یک کالا بر مقدار مصرف آن کالا. اگر چنانچه در بازار، کالا

کالا به انرژی توصیه شده از همان کالا امکان پذیر است. [۲]

۲. بررسی سهم نان در مخارج خوراکی خانوارهای شهری و روستایی

نتایج مربوط به محاسبه شاخص سهم نان در مخارج خوراکی خانوارهای شهری در جدول (۱) آمده است، نتایج نشان می‌دهد طی سال‌های ۷۵ الی ۸۶ به طور میانگین اهمیت نان در سبد کالاهای خوراکی خانوارهای شهری تغییر محسوس نداشت است. این امر ناشی از ثبات نسبی قیمت نان در مقایسه با سایر کالاها و قرار داشتن آن در سبد حمایتی دولت است. نتایج فوق در نمودار (۱) نیز یک روند تقریباً یکنواخت را نشان می‌دهد.

سهم نان در مخارج خوراکی طی سال‌های مطالعه برای دهک اول شهری روندی نزولی داشته و از ۱۰/۶ درصد در سال ۱۳۷۵ به ۹/۸ درصد در سال ۱۳۸۶ رسیده است که دلالت بر کاهش اهمیت نان در سبد کالاهای خوراکی خانوار کم‌درآمد دارد ولیکن در همین دوره برای دهک دهم درآمدی شهری عکس این موضوع اتفاق افتاده، یعنی سهم نان در مخارج خوراکی از روند صعودی برخوردار بوده است، به گونه‌ای که طی دوره مورد بررسی از ۱/۹ درصد به ۲/۵ درصد رسیده است. این امر می‌تواند ناشی از افزایش قیمت نان‌های فانتزی و آزادپز باشد.

مطابق با جدول (۱)، سهم نان در مخارج خوراکی خانوارهای پردرآمد در تمام سال‌های مورد بررسی بسیار کم‌تر از سهم نان در مخارج خوراکی خانوارهای کم‌درآمد است، به طوری که این تفاوت در سال‌های ۷۵ و ۸۶ به ترتیب ۵/۶ برابر و ۳/۹ برابر بوده است و نشان‌دهنده آن است که با گذشت زمان این اختلاف کاهش یافته است و همان‌طور که در بالا گفته شد این امر به دلیل افزایش سهم نان در مخارج خوراکی خانوارهای پردرآمد در دوره مورد مطالعه، اتفاق افتاده است.

همگن و با یک قیمت عرضه شود در آن صورت قیمت مطلق مبنای مناسبی برای قضاوت راجع به رفتار مصرفی خانوارها خواهد بود، در صورتی که در یک جامعه، بازارهای موازی برای یک کالا وجود داشته باشد مانند بازار توزیع یارانه‌ای و بازار آزاد (بازار زیرزمینی یا سیاه)، قیمت مطلق ملاک مناسبی برای ارزیابی نمی‌باشد. در این حالت شاخص قیمت ضمنی توصیه می‌شود.

یکی دیگر از کاربردهای قیمت ضمنی تعیین کارایی نظام حمایتی است. زیرا اساساً هدف از اجرای نظام حمایتی و ارائه بعضی از کالاها به قیمت ارزان در واقع تضمین حداقل نیازهای غذایی قشرهای کم درآمد است. در عمل به دلایل مختلف همچون ناکارآمدی نظام توزیع یا عدم تمایل بعضی از قشرهای کم درآمد به مصرف کالاهای کالابری و تمایل آن‌ها به داشتن نقدینگی (فروش کالابری) بعضی از اقشار جامعه ممکن است حداقل پیش بینی شده از اقلام مورد نظر دولت را دریافت نکنند. قیمت ضمنی، شاخص مناسبی است که به کمک آن می‌توان میزان دسترسی دهک‌های مختلف درآمدی به کالاهای اساسی با قیمت یارانه‌ای را ارزیابی نمود. همچنین در غیاب شاخص قیمت به کمک قیمت‌های ضمنی می‌توان چگونگی رشد قیمت‌ها را تحلیل نمود و از طرفی با استفاده از قیمت ضمنی، هزینه‌های پرداخت شده برای یک کالا توسط گروه‌های مختلف درآمدی تا اندازه‌ای به کیفیت مواد مصرفی آنان می‌توان آگاهی پیدا نمود.

• شاخص سهم انرژی از کل انرژی دریافتی خانوار: هدف اصلی از مصرف مواد غذایی مختلف تامین نیازهای انرژی، پروتئین و سایر ارزش‌های غذایی است. بر این اساس نقش هر یک از کالاهای مختلف در تامین ارزش‌های غذایی در حقیقت ملاکی مهم در تعیین جایگاه یک کالا در سبد مصرفی خانوارها محسوب می‌گردد.

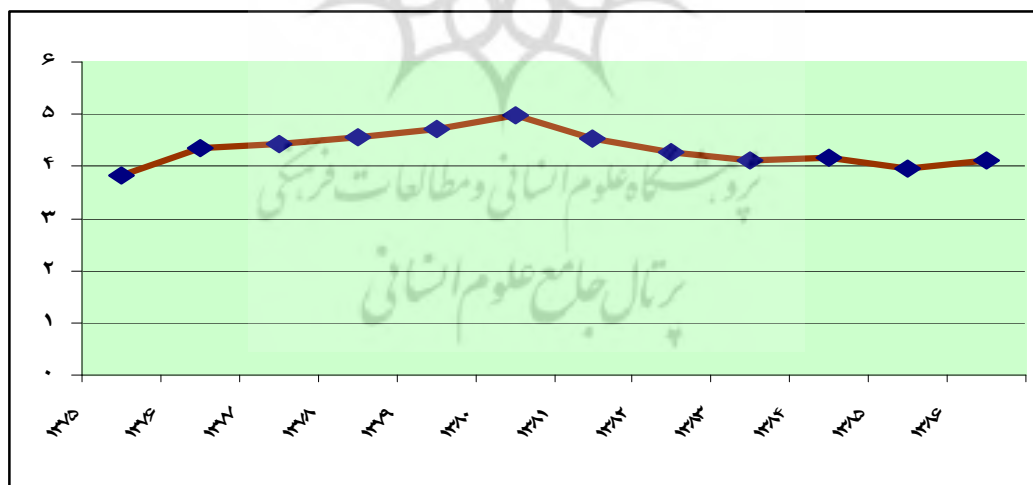
بررسی نقش هر کالا در تامین نیازهای غذایی به کمک دو شاخص محاسبه سهم انرژی دریافتی از کالا به کل انرژی دریافتی از مصرف کالاها و تعیین نسبت انرژی دریافتی از هر

جدول ۱- سهم نان در مخارج خوراکی بر حسب دهک‌های هزینه‌ای در جامعه شهری (۸۶-۱۳۷۵)

درصد

متوسط	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	دهک سال
۳/۸۲	۱/۹۰	۲/۵۷	۳/۱۳	۳/۵۸	۳/۸۸	۴/۶۵	۵/۳۲	۶/۳۸	۷/۴۷۱	۱۰/۶۱	۱۳۷۵
۴/۳۵	۲/۲۲	۲/۹۶	۳/۵۷	۴/۲۴	۴/۵۷	۵/۴۲	۵/۹۴	۷/۰۷	۸/۱۰	۱۱/۰۵	۱۳۷۶
۴/۴۲	۲/۱۳	۳/۰۷	۳/۶۱	۴/۲۸	۴/۶۸	۵/۳۰	۶/۲۲	۷/۱۵	۸/۵۹	۱۲/۷۴	۱۳۷۷
۴/۵۶	۲/۱۶	۳/۱۰	۳/۶۸	۴/۳۳	۴/۹۲	۵/۶۳	۶/۲۴	۷/۵۴	۹/۳۲	۱۳/۰۸	۱۳۷۸
۴/۷۲	۲/۳۷	۳/۱۶	۳/۷۰	۴/۳۶	۵/۰۱	۵/۷۱	۶/۵۰	۷/۶۵	۹/۴۶	۱۳/۴۳	۱۳۷۹
۴/۹۹	۲/۷۳	۳/۴۶	۴/۱۰	۴/۴۸	۵/۱۳	۶/۰۲	۶/۴۹	۷/۵۳	۸/۸۷	۱۲/۸۱	۱۳۸۰
۴/۵۲	۲/۵۲	۳/۱۰	۳/۶۷	۴/۱۱	۴/۸۱	۵/۲۷	۵/۹۲	۷/۰۳	۸/۴۸	۱۱/۸۲	۱۳۸۱
۴/۲۶	۲/۳۱	۳/۰۵	۳/۵۶	۳/۸۰	۴/۶۳	۴/۸۶	۵/۶۹	۶/۲۲	۷/۷۴	۱۰/۹۶	۱۳۸۲
۴/۱۱	۲/۴۹	۲/۹۷	۳/۲۷	۳/۸۴	۴/۰۴	۴/۶۶	۵/۱۶	۶/۰۲	۷/۲۴	۱۰/۳۹	۱۳۸۳
۴/۱۶	۲/۵۴	۳/۰۰	۳/۳۰	۳/۸۸	۴/۱۲	۴/۶۲	۵/۲۴	۶/۰۶	۷/۲۸	۹/۹۷	۱۳۸۴
۳/۹۵	۲/۲۸	۲/۸۶	۳/۲۴	۳/۶۹	۳/۸۹	۴/۴۷	۴/۹۸	۵/۹۸	۷/۲۲	۹/۸۶	۱۳۸۵
۴/۱۱	۲/۵۴	۳/۰۸	۳/۳۸	۳/۶۹	۴/۱۰	۴/۶۱	۵/۰۵	۶/۰۲	۷/۰۱	۹/۸۳	۱۳۸۶

ماخذ: یافته‌های پژوهش بر اساس داده‌های خام طرح هزینه درآمد خانوار مرکز آمار ایران

ماخذ: داده‌های جدول (۱)

نمودار ۱- روند شاخص سهم مخارج نان از کل مخارج خوراکی خانوار شهری
برای فرد شاخص شهری

در جدول (۲) سهم نان از مخارج خوراکی خانوارهای روستایی درج گردیده است، نتایج نشان می‌دهد طی سال‌های ۱۳۷۵ الی ۱۳۸۶ به‌طور میانگین اهمیت نان در سبد کالاهای خوراکی خانوارهای روستایی روند نزولی داشته و از ۶/۷ درصد به ۵/۵ درصد کاهش یافته است. سهم نان در مخارج خوراکی برای دهک اول و دهم روستایی نیز طی سال‌های مطالعه روند نزولی داشته است، به‌طوری‌که برای دهک اول درآمدی از ۱۳/۷۵

درصد در سال ۱۳۷۵ به ۱۲/۱۵ درصد در سال ۱۳۸۶ و در همین دوره برای دهک دهم درآمدی از ۳/۵۷ درصد به ۲/۹۳ درصد کاهش داشته است. مطابق با جدول (۲)، سهم نان در مخارج خوراکی خانوارهای پردرآمد در تمام سال‌های مورد بررسی بسیار کم‌تر از سهم نان در مخارج خوراکی خانوارهای کم‌درآمد است به‌طوری‌که این تفاوت در سال‌های ۱۳۷۵ و ۱۳۸۶ به ترتیب حدود چهار برابر بوده است.

جدول ۲ - سهم نان در مخارج خوراکی بر حسب دهک‌های درآمدی در جامعه روستایی (۸۶-۱۳۷۵)

درصد

دهک سال	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	متوسط
۱۳۷۵	۱۳/۷۵	۱۰/۵۲	۱۰/۵۰	۹/۰۰	۸/۰۲	۷/۸۳	۷/۰۴	۶/۱۸	۵/۸۷	۳/۷۵	۶/۷۵
۱۳۷۶	۱۳/۸۵	۱۰/۹۶	۱۰/۱۷	۸/۶۵	۸/۴۱	۷/۲۱	۶/۹۳	۵/۸۷	۵/۰۳	۳/۵۶	۶/۴۳
۱۳۷۷	۱۴/۴۵	۱۱/۸۴	۱۰/۷۰	۹/۰۱	۸/۰۲	۷/۳۶	۷/۴۳	۶/۷۲	۵/۱۰	۲/۷۶	۶/۲۱
۱۳۷۸	۱۵/۷۴	۱۲/۷۳	۱۱/۰۱	۹/۹۷	۸/۶۶	۷/۴۵	۷/۳۳	۶/۲۱	۴/۹۸	۳/۱۴	۶/۶۳
۱۳۷۹	۱۵/۴۸	۱۳/۰۸	۱۱/۱۸	۹/۸۳	۸/۹۲	۸/۰۱	۷/۳۲	۶/۲۶	۵/۶۲	۳/۶۷	۷/۰۵
۱۳۸۰	۱۳/۰۸	۱۰/۸۷	۹/۲۹	۹/۰۴	۷/۴۸	۷/۳۸	۶/۳۷	۶/۰۷	۵/۳۰	۳/۹۳	۶/۵۱
۱۳۸۱	۱۲/۴۷	۹/۸۶	۸/۷۵	۷/۷۶	۶/۷۲	۶/۳۶	۵/۶۳	۵/۴۷	۴/۶۳	۳/۲۲	۵/۷۶
۱۳۸۲	۱۳/۴۷	۹/۴۸	۸/۰۸	۸/۱۶	۷/۰۹	۶/۴۴	۵/۹۶	۵/۶۶	۴/۴۳	۳/۶۶	۶/۰۳
۱۳۸۳	۱۴/۶۵	۱۱/۱۲	۹/۳۴	۸/۲۰	۷/۳۳	۶/۳۸	۶/۰۲	۵/۱۹	۴/۷۴	۳/۴۰	۶/۱۵
۱۳۸۴	۱۴/۸۵	۱۰/۵۶	۹/۲۵	۸/۶۱	۷/۳۴	۶/۶۱	۶/۴۲	۵/۴۳	۴/۹۲	۳/۳۹	۶/۳۰
۱۳۸۵	۱۵/۰۹	۱۱/۵۵	۱۰/۲۲	۸/۶۵	۷/۸۷	۶/۸۱	۶/۴۴	۵/۶۲	۴/۵۴	۳/۱۴	۶/۳۰
۱۳۸۶	۱۲/۱۵	۹/۴۵	۸/۵۷	۷/۴۵	۹/۹۹	۶/۰۸	۵/۳۷	۴/۷۷	۴/۰۶	۲/۹۳	۵/۵۱

ماخذ: یافته‌های پژوهش بر اساس داده‌های خام طرح هزینه درآمد خانوار مرکز آمار ایران

همان‌طور که در جداول (۱) و (۲) نشان داده شده است سهم نان از مخارج خوراکی خانوار روستایی بیش از خانوار شهری بوده و اختلاف میان سهم نان در مخارج خوراکی خانوارهای پردرآمد و کم‌درآمد روستایی نسبت به شهری با گذشت زمان کاهش داشته است.

۳. بررسی سهم نان در مخارج خوراکی و

غیرخوراکی خانوارهای شهری و روستایی

سهم نان از مخارج خوراکی و غیرخوراکی خانوار شهری در

جدول (۳) نشان داده شده است. همان‌گونه که مشاهده می‌شود این شاخص برای فرد شاخص شهری طی دوره ۱۳۸۶ - ۱۳۷۵ روند نزولی داشته و از حدود یک درصد به ۰/۹ درصد کاهش یافته است که نشان‌دهنده کاهش جایگاه نان در سبد مصرفی خانوارهای شهری است. از طرف دیگر چون قیمت این کالا تقریباً ثابت بوده و قیمت سایر کالاها افزایش داشته، سهم این کالا از کل مخارج، کاهش داشته است.

شاخص سهم نان از مخارج خوراکی و غیرخوراکی خانوار شهری برای دهک اول و دهم نیز روند نزولی داشته است به

گونه‌ای که به ترتیب از ۴/۶ درصد و ۰/۳۵ درصد در سال ۱۳۷۵ به ۳/۷ درصد و ۰/۳۳ درصد کاهش یافته ولیکن روند کاهش شاخص مزبور در دوره مورد مطالعه برای خانوار کم‌درآمد نسبت به خانوار پردرآمد با شیب بیشتری بوده‌است. با توجه به بررسی‌های فوق طبق قانون انگل می‌توان نتیجه گرفت از آنجا

که در طی سال‌های مطالعه با افزایش درآمد خانوار، سهم نان در مخارج خوراکی و غیرخوراکی خانوار شهری کاهش داشته بنابراین نان یک کالای ضروری برای خانوار شهری محسوب می‌گردد.

جدول ۳ - سهم نان در مخارج خوراکی و غیرخوراکی بر حسب دهک‌های هزینه‌ای

در جامعه شهری (۸۶-۱۳۷۵)

درصد

دهک سال	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	متوسط
۱۳۷۵	۴/۵۸	۳/۰۲	۲/۴۷	۱/۹۶	۱/۶۲	۱/۳۲	۱/۱۶	۰/۹۲	۰/۶۸	۰/۳۵	۱/۰۵
۱۳۷۶	۴/۶۱	۳/۱۸	۲/۶۶	۲/۱۳	۱/۸۵	۱/۴۹	۱/۳۰	۱/۰۴	۰/۷۸	۰/۳۹	۱/۱۷
۱۳۷۷	۵/۳۷	۳/۴۳	۲/۷۰	۲/۲۳	۱/۸۸	۱/۵۹	۱/۳۵	۱/۱۰	۰/۸۴	۰/۴۲	۱/۲۵
۱۳۷۸	۵/۶۱	۳/۶۳	۲/۸۲	۲/۲۹	۱/۹۶	۱/۶۲	۱/۳۹	۱/۱۳	۰/۸۵	۰/۴۳	۱/۲۹
۱۳۷۹	۵/۶۰	۳/۵۶	۲/۸۰	۲/۳۰	۱/۹۲	۱/۶۲	۱/۳۹	۱/۱۱	۰/۸۵	۰/۴۴	۱/۳۰
۱۳۸۰	۵/۲۷	۳/۴۰	۲/۶۶	۲/۲۳	۱/۹۳	۱/۶۰	۱/۳۵	۱/۱۴	۰/۸۵	۰/۴۱	۱/۲۵
۱۳۸۱	۴/۸۲	۳/۱۶	۲/۴۸	۲/۰۳	۱/۷۴	۱/۵۲	۱/۲۴	۱/۰۲	۰/۷۷	۰/۴۱	۱/۱۶
۱۳۸۲	۴/۲۹	۲/۸۴	۲/۱۹	۱/۹۱	۱/۵۵	۱/۴۳	۱/۱۲	۰/۹۷	۰/۷۵	۰/۳۸	۱/۰۸
۱۳۸۳	۴/۰۲	۲/۵۳	۲/۰۲	۱/۶۶	۱/۴۴	۱/۲۱	۱/۰۷	۰/۸۶	۰/۶۷	۰/۳۶	۰/۹۸
۱۳۸۴	۳/۸۰	۲/۵۷	۲/۰۳	۱/۶۹	۱/۴۲	۱/۲۱	۱/۰۶	۰/۸۲	۰/۶۵	۰/۳۶	۰/۹۷
۱۳۸۵	۳/۵۶	۲/۴۲	۱/۸۶	۱/۵۲	۱/۲۸	۱/۰۵	۰/۹۴	۰/۷۶	۰/۵۶	۰/۳۱	۰/۸۶
۱۳۸۶	۳/۶۹	۲/۳۸	۱/۹۱	۱/۵۳	۱/۳۲	۱/۱۲	۰/۹۵	۰/۷۸	۰/۶۳	۰/۳۳	۰/۹۰

ماخذ: یافته‌های پژوهش بر اساس داده‌های خام طرح هزینه درآمد خانوار مرکز آمار ایران

از ۷/۶ درصد و ۱/۳ درصد به ۶ درصد و ۰/۷۷ درصد کاهش یافته است.

با توجه به بررسی‌های فوق طبق قانون انگل می‌توان نتیجه گرفت از آنجا که در طی سال‌های مطالعه با افزایش درآمد خانوار، سهم نان در مخارج خوراکی و غیرخوراکی خانوار روستایی کاهش داشته بنابراین نان یک کالای ضروری برای خانوار روستایی محسوب می‌گردد.

نتایج مندرج در جدول (۴) نشان‌دهنده آن است که سهم نان از مخارج خوراکی و غیرخوراکی خانوارهای روستایی برای یک فرد شاخص همانند جامعه شهری در دوره مزبور روند نزولی داشته و از سه درصد در سال ۱۳۷۵ به دو درصد در سال ۱۳۸۶ رسیده است و دلالت بر کاهش نقش نان در سبد مصرفی خانوار روستایی دارد.

در دوره مورد بررسی برای دهک اول و دهم خانوار روستایی شاخص مزبور همانند خانوار شهری روند نزولی داشته و به ترتیب

جدول ۴ - سهم نان در مخارج خوراکی و غیر خوراکی بر حسب دهک‌های هزینه‌ای در جامعه روستایی

(۱۳۷۵-۸۶)

درصد

متوسط	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	دهک سال
۳/۰۵	۱/۳۵	۲/۵۴	۲/۹۳	۳/۴۹	۳/۹۷	۴/۱۹	۴/۹۰	۵/۷۲	۵/۹۳	۷/۵۷	۱۳۷۵
۲/۸۷	۱/۳۲	۲/۱۶	۲/۶۸	۳/۳۴	۳/۶۲	۴/۲۴	۴/۴۹	۵/۴۴	۶/۰۱	۷/۵۶	۱۳۷۶
۲/۸۹	۱/۲۰	۲/۲۰	۳/۰۵	۳/۵۶	۳/۶۶	۴/۰۷	۴/۶۸	۵/۸۰	۶/۵۹	۷/۸۲	۱۳۷۷
۲/۸۹	۱/۱۵	۲/۰۷	۲/۷۱	۳/۴۰	۳/۶۱	۴/۳۰	۵/۱۳	۵/۷۷	۶/۹۰	۸/۴۶	۱۳۷۸
۲/۹۲	۱/۲۲	۲/۲۴	۲/۶۷	۳/۲۷	۳/۷۰	۴/۳۰	۴/۸۸	۵/۷۲	۶/۸۳	۸/۲۴	۱۳۷۹
۲/۶۰	۱/۲۳	۲/۰۳	۲/۵۰	۲/۷۴	۳/۳۳	۳/۵۴	۴/۳۸	۴/۵۷	۵/۵۸	۶/۸۴	۱۳۸۰
۲/۳۲	۱/۰۲	۱/۸۰	۲/۲۸	۲/۴۷	۲/۸۶	۳/۱۳	۳/۷۶	۴/۳۳	۵/۰۵	۶/۳۷	۱۳۸۱
۲/۳۵	۱/۰۳	۱/۷۰	۲/۳۱	۲/۵۳	۲/۸۸	۳/۲۷	۳/۹۳	۳/۹۳	۴/۷۷	۷/۰۱	۱۳۸۲
۲/۲۷	۰/۹۰	۱/۷۳	۲/۰۵	۲/۴۷	۲/۷۲	۳/۲۶	۳/۷۶	۴/۴۵	۵/۴۰	۷/۳۸	۱۳۸۳
۲/۲۸	۰/۸۹	۱/۷۱	۲/۰۷	۲/۵۱	۲/۷۸	۳/۲۳	۳/۸۹	۴/۳۱	۵/۱۵	۷/۳۷	۱۳۸۴
۲/۲۲	۰/۸۱	۱/۵۹	۲/۰۶	۲/۵۱	۲/۸۱	۳/۳۶	۳/۷۹	۴/۵۸	۵/۳۲	۷/۰۹	۱۳۸۵
۱/۹۸	۰/۷۷	۱/۴۳	۱/۷۶	۲/۱۳	۲/۵۳	۳/۰۲	۳/۳۳	۳/۹۲	۴/۵۴	۶/۱۲	۱۳۸۶

ماخذ: یافته‌های پژوهش بر اساس داده‌های خام طرح هزینه درآمد خانوار مرکز آمار ایران

در سال ۱۳۸۶ به حدود ۱۲ درصد افزایش یافته است.

نتایج فوق دلالت بر آن دارد که در جوامع شهری سهم دهک‌های پردرآمد افزایش و سهم دهک‌های کم‌درآمد کاهش یافته است و با توجه به اینکه سهم دهک‌های اول و دهم در دوره ۸۶-۱۳۷۵ نزدیک به یکدیگر می‌باشد بنابراین توزیع نان در جامعه شهری متعادل بوده که این امر ناشی از توزیع نامحدود و فراگیر نان با قیمت یارانه‌ای می‌باشد.

۴. بررسی سهم هر دهک از مخارج صرف شده روی

نان در جامعه شهری و روستایی

در جداول (۵) و (۶) سهم هر یک از دهک‌ها از مخارج نان در جوامع شهری و روستایی درج شده است. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود سهم دهک اول از کل مخارج نان جوامع شهری در سال ۱۳۷۵ حدود ۹ درصد بوده است که با یک روند نزولی به ۸/۸ درصد در سال ۱۳۸۶ رسیده است. دهک دهم از کل مخارج نان جامعه شهری در سال ۱۳۷۵ سهمی حدود ۱۱ درصد داشته که

جدول ۵- سهم هر دهک از مخارج نان در مناطق شهری (۸۶-۱۳۷۵)

درصد

دهک	سال	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱۳۷۵	۹/۱	۹/۵	۱۰/۱	۹/۸	۹/۸	۹/۸	۹/۶	۱۰/۳	۱۰/۳	۱۰/۵	۱۱/۱
۱۳۷۶	۸/۶	۹/۴	۱۰/۰	۹/۷	۱۰/۱	۱۰/۱	۹/۷	۱۰/۳	۱۰/۴	۱۰/۵	۱۱/۳
۱۳۷۷	۹/۲	۹/۴	۹/۶	۹/۷	۹/۸	۹/۸	۱۰/۰	۱۰/۲	۱۰/۴	۱۰/۷	۱۱/۰
۱۳۷۸	۹/۴	۹/۷	۹/۷	۹/۷	۹/۹	۹/۹	۹/۸	۱۰/۲	۱۰/۳	۱۰/۴	۱۰/۹
۱۳۷۹	۹/۵	۹/۶	۹/۸	۹/۸	۹/۷	۹/۷	۹/۸	۱۰/۲	۱۰/۱	۱۰/۴	۱۱/۱
۱۳۸۰	۹/۳	۹/۴	۹/۵	۹/۷	۱۰/۰	۹/۹	۹/۹	۹/۹	۱۰/۵	۱۰/۶	۱۱/۰
۱۳۸۱	۹/۱	۹/۴	۹/۵	۹/۵	۹/۸	۹/۸	۱۰/۲	۱۰/۰	۱۰/۳	۱۰/۵	۱۱/۹
۱۳۸۲	۹/۳	۹/۵	۹/۳	۹/۸	۹/۴	۹/۴	۱۰/۳	۹/۷	۱۰/۳	۱۰/۷	۱۱/۶
۱۳۸۳	۹/۱	۹/۱	۹/۳	۹/۴	۹/۷	۹/۷	۹/۷	۱۰/۴	۱۰/۳	۱۰/۸	۱۲/۰
۱۳۸۴	۸/۹	۹/۵	۹/۵	۹/۵	۹/۶	۹/۶	۹/۸	۱۰/۴	۱۰/۱	۱۰/۷	۱۱/۸
۱۳۸۵	۸/۹	۹/۵	۹/۵	۹/۵	۹/۷	۹/۷	۹/۵	۱۰/۳	۱۰/۶	۱۰/۷	۱۱/۸
۱۳۸۶	۸/۸	۹/۱	۹/۵	۹/۳	۹/۷	۹/۷	۹/۹	۱۰/۰	۱۰/۴	۱۱/۲	۱۲/۱

ماخذ: یافته‌های پژوهش بر اساس داده‌های خام طرح هزینه درآمد خانوار مرکز آمار ایران

برای جوامع روستایی نیز سهم دهک اول و دهم در سال ۱۳۷۵ به ترتیب پنج درصد و ۱۴ درصد می‌باشد که سهم دهک اول در سال ۱۳۸۶ به ۷ درصد افزایش یافته ولی برای دهک دهم به ۱۲ درصد کاهش یافته است. این امر نشان‌دهنده آن است که از سهم دهک‌های پردرآمد روستایی کاسته شده و بر سهم دهک‌های کم‌درآمد افزوده شده است.

جدول ۶- سهم هر دهک از مخارج نان در مناطق روستایی (۸۶-۱۳۷۵)

دهک	سال	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱۳۷۵	۵/۳۰	۶/۹۶	۸/۷۴	۹/۱۰	۹/۳۶	۱۰/۶۵	۱۱/۲۰	۱۱/۲۰	۱۱/۶۴	۱۳/۳۳	۱۳/۷۲
۱۳۷۶	۵/۷۱	۷/۴۹	۸/۷۹	۸/۹۰	۱۰/۰۲	۱۰/۲۲	۱۱/۳۶	۱۱/۳۶	۱۱/۲۱	۱۱/۸۶	۱۴/۴۴
۱۳۷۷	۵/۵۴	۷/۶۵	۸/۷۸	۸/۷۹	۹/۱۵	۹/۸۷	۱۱/۷۵	۱۱/۷۵	۱۲/۶۴	۱۲/۲۶	۱۳/۵۸
۱۳۷۸	۶/۰۷	۸/۲۰	۸/۹۴	۹/۷۷	۹/۹۲	۱۰/۰۲	۱۱/۴۴	۱۱/۴۴	۱۱/۳۱	۱۱/۵۵	۱۲/۷۸
۱۳۷۹	۶/۰۴	۸/۱۷	۸/۸۷	۹/۳۵	۹/۹۶	۱۰/۲۷	۱۰/۹۵	۱۰/۹۵	۱۱/۰۰	۱۲/۱۳	۱۳/۲۶
۱۳۸۰	۵/۹۱	۷/۶۶	۸/۱۲	۹/۵۴	۹/۲۶	۱۰/۳۹	۱۰/۳۲	۱۰/۳۲	۱۱/۶۲	۱۲/۴۷	۱۴/۷۰
۱۳۸۱	۶/۳۱	۸/۰۴	۸/۸۳	۹/۳۳	۹/۲۴	۱۰/۰۵	۱۰/۵۱	۱۰/۵۱	۱۱/۸۵	۱۲/۴۲	۱۳/۴۲
۱۳۸۲	۷/۱۳	۷/۷۸	۸/۱۹	۹/۹۲	۹/۸۳	۱۰/۱۹	۱۰/۵۹	۱۰/۵۹	۱۱/۸۲	۱۱/۳۱	۱۳/۲۴
۱۳۸۳	۷/۷۵	۸/۸۶	۹/۲۲	۹/۳۹	۹/۷۱	۹/۶۷	۱۰/۴۶	۱۰/۴۶	۱۰/۶۰	۱۱/۶۸	۱۲/۶۷
۱۳۸۴	۷/۶۳	۸/۳۸	۸/۹۵	۹/۸۳	۹/۷۷	۹/۹۷	۱۰/۷۱	۱۰/۷۱	۱۰/۹۶	۱۱/۹۰	۱۱/۹۰
۱۳۸۵	۷/۵۱	۸/۶۳	۹/۴۷	۹/۵۲	۱۰/۰۶	۱۰/۰۱	۱۰/۸۲	۱۰/۸۲	۱۰/۹۸	۱۱/۳۸	۱۱/۶۲
۱۳۸۶	۷/۳۴	۸/۵۷	۹/۳	۹/۵۷	۱۰/۳۱	۱۰/۲۵	۱۰/۴۷	۱۰/۴۷	۱۰/۶۴	۱۱/۴۲	۱۲/۰۵

ماخذ: یافته‌های پژوهش بر اساس داده‌های خام طرح هزینه درآمد خانوار مرکز آمار ایران

۵. بررسی کشتی درآمدی نان در سبد مصرفی شهری و روستایی

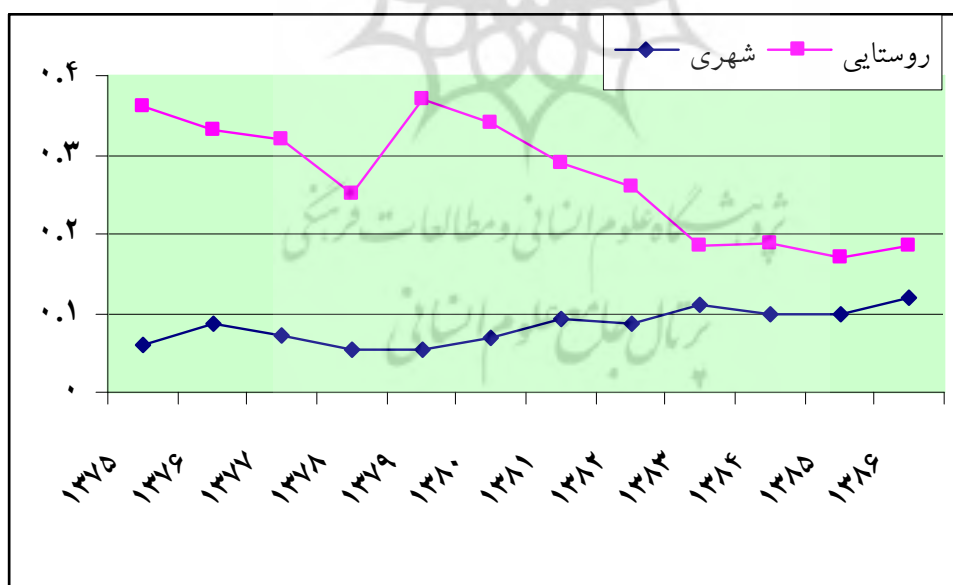
در جدول (۷) کشتی درآمدی نان برای سال‌های ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۶ محاسبه شده است. نتایج نشان می‌دهند که کشتی درآمدی نان در جامعه شهری از ۰/۰۶ در سال ۱۳۷۵ به ۰/۱۲ در سال ۱۳۸۶ رسیده است یعنی در دوره مورد مطالعه، از ضرورت نان در سبد خوراکی خانوارهای شهری کاسته شده است. همان گونه که قابل ملاحظه است در طی دوره مزبور کشتی درآمدی نان برای تمام سال‌ها کوچکتر از یک بوده که این امر بیان‌کننده ضروری بودن کالای نان در سبد مصرفی خانوار شهری است.

در جامعه روستایی نیز مطابق با جدول (۷)، کشتی درآمدی نان در سال‌های ۸۶-۱۳۷۵ روند نزولی داشته از ۰/۳۶ به ۰/۱۸ کاهش یافته است. مطابق با جدول (۷) کشتی درآمدی نان در طول دوره مورد بررسی کوچکتر از یک بوده که این امر دلالت بر آن دارد که نان برای خانوارهای روستایی کالایی ضروری است. همان گونه که در نمودار (۲) به وضوح مشخص است کشتی درآمدی نان در جامعه شهری طی سال‌های ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۶ به صفر نزدیک بوده که بیانگر ضرورت زیاد کالای نان در سبد خوراکی خانوار شهری است. همچنین کشتی درآمدی نان برای خانوار روستایی در تمامی سال‌های مطالعه از کشتی درآمدی خانوار شهری بزرگ‌تر است.

جدول ۷- کشتی درآمدی نان در سبد مصرفی جامعه شهری و روستایی (۸۶-۱۳۷۵)

سال	۱۳۷۵	۱۳۷۶	۱۳۷۷	۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶
شهری	۰/۰۶	۰/۰۸۶	۰/۰۷۱	۰/۰۵۵	۰/۰۵۵	۰/۰۶۹	۰/۰۹۴	۰/۰۸۸	۰/۱۱	۰/۰۹۸	۰/۰۹۸	۰/۱۲
روستایی	۰/۳۶	۰/۳۳	۰/۳۲	۰/۲۵	۰/۳۷	۰/۳۴	۰/۲۹	۰/۲۶	۰/۱۸۶	۰/۱۸۸	۰/۱۷	۰/۱۸۴

ماخذ: یافته‌های پژوهش بر اساس داده‌های خام طرح هزینه درآمد خانوار مرکز آمار ایران

ماخذ: بر اساس داده‌های جدول (۷)

نمودار ۲- روند کشتی درآمدی نان در سبد مصرفی جامعه شهری و روستایی (۸۶-۱۳۷۵)

۶. بررسی قیمت ضمنی نان در جوامع شهری و روستایی

شاخص قیمت ضمنی نان برای دهک‌های مختلف هزینه‌ای شهری در جدول (۸) درج شده است. نتایج دلالت بر آن دارند که شاخص قیمت ضمنی نان برای دهک اول و دهم شهری طی سال‌های ۸۶-۱۳۷۵ روند افزایشی داشته به گونه‌ای که به ترتیب از ۱۷۴ و ۲۳۵ ریال در سال ۱۳۷۵ به ۱۱۹۴ و ۱۶۱۴ ریال در سال ۱۳۸۶ رسیده‌اند، یعنی این که قیمت ضمنی برای دهک اول و دهم در این دوره رشد سالانه ۱۹ درصدی داشته‌است. همچنین

جدول ۸- قیمت ضمنی نان در جامعه شهری (۸۶-۱۳۷۵)

دهک سال	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱۳۷۵	۱۷۴	۱۸۲	۱۸۴	۱۸۷	۱۹۱	۱۹۰	۱۹۲	۲۰۲	۲۱۱	۲۳۵
۱۳۷۶	۲۱۶	۲۲۹	۲۴۰	۲۴۱	۲۴۴	۲۴۷	۲۵۷	۲۶۷	۲۷۳	۳۰۵
۱۳۷۷	۳۰۸	۳۴۰	۳۴۲	۳۴۵	۳۵۶	۳۴۱	۳۷۸	۳۹۶	۳۸۸	۳۸۸
۱۳۷۸	۳۷۷	۳۹۰	۴۰۶	۳۹۹	۴۰۸	۴۲۲	۴۲۷	۴۲۹	۴۵۲	۵۰۹
۱۳۷۹	۵۱۰	۵۱۹	۵۰۱	۴۸۴	۴۸۴	۴۸۹	۵۰۹	۵۲۱	۵۴۳	۵۷۱
۱۳۸۰	۵۰۶	۵۱۹	۵۳۴	۵۴۴	۵۶۴	۵۵۹	۵۷۹	۶۰۳	۶۲۲	۷۱۸
۱۳۸۱	۵۹۲	۶۰۷	۶۱۴	۶۲۷	۶۴۶	۶۷۶	۶۶۵	۶۹۰	۷۳۲	۸۳۸
۱۳۸۲	۶۸۸	۷۱۵	۷۲۳	۷۴۷	۷۵۱	۷۷۶	۷۷۶	۸۳۳	۸۷۰	۹۸۷
۱۳۸۳	۷۹۷	۷۹۳	۸۳۸	۸۴۸	۸۸۶	۸۸۸	۹۲۸	۹۵۴	۱۰۰۴	۱۱۲۱
۱۳۸۴	۸۷۶	۹۰۶	۹۴۲	۹۶۶	۹۶۲	۹۹۰	۱۰۲۸	۱۰۳۵	۱۰۹۷	۱۲۲۶
۱۳۸۵	۹۴۴	۹۷۷	۱۰۰۰	۹۹۹	۱۰۲۴	۱۰۵۶	۱۱۰۶	۱۱۲۹	۱۱۷۱	۱۳۶۵
۱۳۸۶	۱۱۹۴	۱۲۰۸	۱۲۲۵	۱۲۴۸	۱۳۰۰	۱۳۱۸	۱۳۷۷	۱۳۹۴	۱۴۹۰	۱۶۱۴

ماخذ: یافته‌های پژوهش بر اساس داده‌های خام طرح هزینه درآمد خانوار مرکز آمار ایران

۱۱۸۰ و ۱۳۸۶ در سال ۱۳۸۶ افزایش داشته‌اند. اختلاف قیمت ضمنی نان برای دهک‌های اول و دهم نیز ناشی از تفاوت کیفیت نان مصرفی خانوارهای کم‌درآمد و پردرآمد می‌باشد.

نتایج مربوط به قیمت ضمنی نان در مناطق روستایی در جدول (۹)، نشان می‌دهد که قیمت ضمنی نان برای دهک‌های اول و دهم به ترتیب با نرخ رشد ۱۷ درصد و ۱۶ درصد در سال، روندی صعودی داشته و از ۲۰۳ و ۲۶۲ ریال در سال ۱۳۷۵ به

جدول ۹ - قیمت ضمنی نان در جامعه روستایی (۸۶-۱۳۷۵)

دهک سال	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱۳۷۵	۲۰۳	۲۱۴	۲۳۳	۲۳۷	۲۲۶	۲۵۰	۲۴۳	۲۴۷	۲۶۱	۲۶۲
۱۳۷۶	۲۵۴	۲۶۵	۲۷۹	۲۷۷	۲۹۰	۲۹۱	۲۹۶	۲۹۴	۲۹۱	۳۱۳
۱۳۷۷	۳۱۰	۳۱۳	۳۲۵	۳۴۲	۳۵۵	۳۵۵	۳۶۷	۳۷۴	۴۱۰	۴۴۲
۱۳۷۸	۳۹۵	۴۱۴	۴۱۷	۴۳۹	۴۴۴	۴۳۳	۴۵۶	۴۶۴	۴۵۱	۴۵۳
۱۳۷۹	۳۰۸	۵۹۵	۵۱۷	۵۱۳	۵۱۸	۵۲۹	۵۶۰	۵۲۴	۵۵۵	۵۹۶
۱۳۸۰	۳۹۱	۴۴۶	۴۶۸	۴۸۸	۴۸۱	۵۱۵	۴۹۹	۵۱۶	۵۲۵	۵۷۱
۱۳۸۱	۴۶۲	۵۰۴	۵۱۸	۵۳۷	۵۲۳	۵۵۰	۵۵۸	۵۸۹	۵۹۷	۶۱۹
۱۳۸۲	۶۲۱	۶۲۰	۶۴۰	۶۹۳	۷۰۰	۷۰۴	۶۸۸	۷۲۴	۷۲۶	۷۹۹
۱۳۸۳	۷۳۶	۷۲۶	۷۴۸	۷۶۰	۷۵۳	۷۲۹	۸۰۸	۶۷۴	۸۱۸	۷۸۲
۱۳۸۴	۹۸۳	۹۴۴	۹۷۵	۹۸۹	۹۸۶	۹۸۴	۹۹۱	۹۹۶	۱۰۳۷	۱۰۷۱
۱۳۸۵	۱۱۷۴	۱۱۶۸	۱۲۳۹	۱۱۶۶	۱۲۲۱	۱۱۸۰	۱۱۹۹	۱۲۰۷	۱۲۵۶	۱۲۵۹
۱۳۸۶	۱۱۸۰	۱۲۰۶	۱۲۴۹	۱۲۵۰	۱۲۴۴	۱۲۴۵	۱۲۴۱	۱۲۵۶	۱۳۱۵	۱۳۸۶

ماخذ: یافته‌های پژوهش بر اساس داده‌های خام طرح هزینه درآمد خانوار مرکز آمار ایران

۷. بررسی انرژی دریافتی خانوارهای شهری و روستایی

• بررسی انرژی دریافتی خانوارهای شهری

در جدول (۱۰) انرژی دریافتی از مصرف نان هر دهک درآمدی خانوار شهری آورده شده است. یک فرد شاخص شهری از مصرف نان در سال ۱۳۷۵، حدود ۱۳۸۰ کالری انرژی دریافت نموده که در سال ۱۳۸۶ میزان انرژی دریافت شده از مصرف نان به حدود ۱۲۷۵ کالری کاهش یافته است. مطابق با جدول (۱۰) میزان انرژی دریافتی از مصرف نان توسط خانوار شهری کم‌درآمد، در دوره مورد بررسی از ۱۳۷۹ کالری به ۱۲۶۷ کالری کاهش یافته و برای خانوار پردرآمد نیز از ۱۲۷۷ کالری در سال ۱۳۷۵ به ۱۲۶۳ کالری در سال ۱۳۸۶ کاهش داشته است.

یکی از ملاک‌های اساسی برای تعیین اهمیت یک کالا در سبد مصرفی خانوارها، سهم آن کالا در تامین نیازهای غذایی همچون انرژی می‌باشد. بر این اساس در ادامه این قسمت انرژی دریافتی از مصرف نان در خانوارهای شهری و روستایی به همراه شاخص‌هایی مانند سهم آن از کل انرژی دریافتی خانوار، شدت مازاد انرژی دریافتی و ضریب تغییرات انرژی دریافتی از نان بررسی می‌گردد.

جدول ۱۰- انرژی دریافتی از مصرف نان و در خانوار شهری (۸۶-۱۳۷۵)

سال	متوسط	دهک اول	دهک دوم	دهک سوم	دهک چهارم	دهک پنجم	دهک ششم	دهک هفتم	دهک هشتم	دهک نهم	دهک دهم
۱۳۷۵	۱۳۸۰	۱۳۷۹	۱۳۹۳	۱۴۶۰	۱۴۱۵	۱۳۷۱	۱۳۶۵	۱۴۲۸	۱۳۶۴	۱۳۵۲	۱۲۷۷
۱۳۷۶	۱۴۲۶	۱۴۱۸	۱۴۷۰	۱۴۸۶	۱۴۳۵	۱۴۷۷	۱۴۱۴	۱۴۲۴	۱۴۱۲	۱۳۹۲	۱۳۳۱
۱۳۷۷	۱۳۳۱	۱۴۰۳	۱۴۱۶	۱۴۱۱	۱۳۴۴	۱۳۰۵	۱۳۳۹	۱۳۲۲	۱۳۲۷	۱۲۵۵	۱۱۸۷
۱۳۷۸	۱۳۴۳	۱۴۰۱	۱۴۰۲	۱۳۴۷	۱۳۶۱	۱۳۷۳	۱۳۲۴	۱۳۴۶	۱۳۶۰	۱۳۰۹	۱۲۰۶
۱۳۷۹	۱۳۱۶	۱۳۶۹	۱۳۵۶	۱۳۶۰	۱۳۶۰	۱۳۱۲	۱۲۹۰	۱۳۱۲	۱۳۲۱	۱۲۴۹	۱۲۲۶
۱۳۸۰	۱۳۵۹	۱۴۳۳	۱۴۲۰	۱۳۹۳	۱۳۹۷	۱۳۹۴	۱۳۸۲	۱۳۳۱	۱۳۵۲	۱۳۱۷	۱۱۷۳
۱۳۸۱	۱۳۲۶	۱۳۳۸	۱۳۷۷	۱۳۶۸	۱۳۴۰	۱۳۴۳	۱۳۳۳	۱۳۲۹	۱۳۱۹	۱۲۵۷	۱۲۵۹
۱۳۸۲	۱۳۰۰	۱۳۵۷	۱۳۵۶	۱۳۰۶	۱۳۴۱	۱۲۸۶	۱۳۶۷	۱۲۷۱	۱۲۶۵	۱۲۶۴	۱۱۹۱
۱۳۸۳	۱۳۰۳	۱۳۴۸	۱۳۵۹	۱۳۱۷	۱۳۱۷	۱۲۹۵	۱۲۸۷	۱۳۲۷	۱۲۷۰	۱۲۵۰	۱۲۶۳
۱۳۸۴	۱۲۷۶	۱۳۰۷	۱۳۴۴	۱۲۹۸	۱۲۸۱	۱۲۷۴	۱۲۶۳	۱۲۹۲	۱۲۳۶	۱۲۴۲	۱۲۲۴
۱۳۸۵	۱۲۴۴	۱۲۵۳	۱۳۰۷	۱۲۷۰	۱۲۷۳	۱۲۵۹	۱۲۰۴	۱۲۵۰	۱۲۵۳	۱۲۱۸	۱۱۵۱
۱۳۸۶	۱۲۷۵	۱۲۶۷	۱۳۰۳	۱۳۲۸	۱۲۷۱	۱۲۷۵	۱۲۶۶	۱۲۳۱	۱۲۶۲	۱۲۸۲	۱۲۶۳

ماخذ: یافته‌های پژوهش بر اساس داده‌های خام طرح هزینه درآمد خانوار مرکز آمار ایران

خانوار شهری در دوره مزبور می‌باشد، چرا که این روند کاهشی برای خانوارهای کم‌درآمد و پردرآمد شهری نیز وجود داشته و این نسبت به ترتیب از ۶۶ درصد و ۳۲ درصد در سال ۱۳۷۵ به ۵۸ درصد و ۳۱ درصد در سال ۱۳۸۶ کاهش یافته‌اند.

نسبت انرژی دریافتی از مصرف نان به کل انرژی دریافتی خانوار شهری طی سال‌های ۸۶-۱۳۷۵ در جدول (۱۱) آورده شده است که مطابق آن، برای فرد شاخص شهری این نسبت از ۴۶ درصد در سال ۱۳۷۵ به ۴۲ درصد در سال ۱۳۸۶ کاهش یافته است که نشان دهنده کاهش نقش نان در تامین انرژی مورد نیاز

جدول ۱۱- سهم انرژی دریافتی از مصرف نان به کل انرژی دریافتی خانوار شهری (۸۶-۱۳۷۵)

دهک سال	متوسط	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱۳۷۵	۴۶	۶۶	۵۹	۵۷	۴۸	۵۰	۴۵	۴۵	۴۱	۳۸	۳۲
۱۳۷۶	۴۷	۶۵	۵۹	۵۶	۵۱	۵۰	۴۸	۴۴	۴۲	۳۸	۳۳
۱۳۷۷	۴۶	۶۶	۵۹	۵۵	۵۲	۴۸	۴۶	۴۴	۴۰	۳۶	۳۰
۱۳۷۸	۴۴	۶۵	۵۸	۵۳	۴۷	۴۸	۴۵	۴۲	۳۹	۳۶	۲۸
۱۳۷۹	۴۴	۶۴	۵۷	۵۳	۵۰	۴۷	۴۴	۴۱	۳۹	۳۵	۲۸
۱۳۸۰	۴۴	۶۳	۵۶	۵۲	۴۹	۴۷	۴۴	۴۱	۳۸	۳۶	۳۱
۱۳۸۱	۴۲	۶۰	۵۴	۵۰	۴۷	۴۴	۴۲	۳۹	۳۷	۳۳	۲۹

دهک	سال	متوسط	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱۳۸۲	۴۱	۶۰	۵۳	۴۸	۴۳	۴۳	۴۲	۳۷	۳۶	۳۳	۲۸	
۱۳۸۳	۴۴	۶۲	۵۵	۵۱	۴۸	۴۵	۴۳	۴۲	۳۸	۳۶	۳۲	
۱۳۸۴	۴۳	۶۰	۵۴	۵۱	۴۸	۴۶	۴۳	۴۱	۳۸	۳۵	۳۲	
۱۳۸۵	۴۱	۵۸	۵۲	۴۹	۴۶	۴۳	۴۰	۳۹	۳۶	۳۵	۲۹	
۱۳۸۶	۴۲	۵۸	۵۱	۴۹	۴۵	۴۳	۴۱	۳۸	۳۷	۳۵	۳۱	

ماخذ: یافته‌های پژوهش بر اساس داده‌های خام طرح هزینه درآمد خانوار مرکز آمار ایران

• بررسی انرژی دریافتی خانوارهای روستایی

دریافتی از مصرف نان توسط خانوار روستایی کم‌درآمد از ۱۰۲۷ کالری در سال ۷۵ به ۱۲۹۹ کالری در سال ۸۶ افزایش داشته در حالی که برای خانوارهای پردرآمد در دوره مورد بررسی به ترتیب از ۲۰۵۶ کالری به ۱۸۱۸ کالری کاهش یافته‌است.

انرژی دریافتی از مصرف نان به تفکیک دهک‌های درآمدی خانوارهای روستایی در جدول (۱۲) آمده‌است. نتایج دلالت بر آن دارد، انرژی دریافتی از مصرف نان در جوامع روستایی به‌طور میانگین از ۱۶۳۸ کالری در سال ۱۳۷۵ به ۱۶۷۲ کالری در سال ۱۳۸۶ افزایش یافته است. مطابق با جدول (۱۲) میزان انرژی

جدول ۱۲- انرژی دریافتی از مصرف نان در خانوار روستایی (۸۶-۱۳۷۵)

دهک	سال	متوسط	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱۳۷۵	۱۶۳۸	۱۰۲۷	۱۲۷۵	۱۴۸۳	۱۵۰۹	۱۶۳۶	۱۶۸۰	۱۸۳۲	۱۸۶۰	۲۰۲۴	۲۰۵۶	
۱۳۷۶	۱۶۰۹	۱۰۳۲	۱۳۰۱	۱۴۵۶	۱۴۸۵	۱۶۰۲	۱۶۳۶	۱۷۸۹	۱۷۶۴	۱۸۹۸	۲۱۲۶	
۱۳۷۷	۱۶۲۲	۱۰۴۴	۱۳۲۷	۱۵۰۶	۱۵۰۶	۱۵۰۳	۱۷۰۹	۱۸۴۹	۱۸۹۰	۱۸۵۴	۲۰۳۰	
۱۳۷۸	۱۷۱۶	۱۱۴۸	۱۵۰۷	۱۶۲۱	۱۶۸۴	۱۶۸۷	۱۷۵۲	۱۸۹۲	۱۸۳۲	۱۹۲۲	۲۱۱۴	
۱۳۷۹	۱۷۴۳	۱۲۳۰	۱۵۴۳	۱۶۳۰	۱۷۲۱	۱۷۳۸	۱۷۳۲	۱۸۶۲	۱۹۳۸	۱۹۶۵	۲۰۷۳	
۱۳۸۰	۱۸۱۰	۱۳۷۸	۱۵۵۲	۱۵۶۲	۱۷۷۱	۱۷۲۶	۱۸۲۱	۱۸۵۹	۲۰۳۴	۲۱۲۶	۲۲۶۸	
۱۳۸۱	۱۸۲۸	۱۳۸۴	۱۶۱۷	۱۷۳۱	۱۷۵۴	۱۷۸۹	۱۸۴۹	۱۸۹۶	۲۰۱۵	۲۰۸۹	۲۱۵۲	
۱۳۸۲	۱۸۲۶	۱۴۶۵	۱۶۰۲	۱۶۲۸	۱۸۳۲	۱۷۸۷	۱۸۴۴	۱۹۷۷	۲۰۷۶	۱۹۷۲	۲۰۷۶	
۱۳۸۳	۲۱۵۹	۱۷۱۱	۱۹۸۸	۲۰۱۰	۲۰۲۹	۲۱۰۱	۲۱۰۱	۲۱۰۱	۲۵۷۴	۲۳۰۲	۲۶۱۱	
۱۳۸۴	۱۸۱۸	۱۴۰۴	۱۶۲۳	۱۶۶۳	۱۸۲۱	۱۸۰۲	۱۸۳۷	۱۹۶۶	۲۰۰۴	۲۰۷۱	۱۹۸۹	
۱۳۸۵	۱۶۴۱	۱۲۶۲	۱۴۶۳	۱۵۳۰	۱۶۳۱	۱۶۳۶	۱۶۸۰	۱۷۹۵	۱۸۰۸	۱۷۹۴	۱۸۱۵	
۱۳۸۶	۱۶۷۲	۱۲۹۹	۱۴۹۸	۱۵۹۵	۱۶۲۱	۱۷۵۶	۱۷۳۶	۱۷۸۰	۱۷۷۹	۱۸۳۸	۱۸۱۸	

ماخذ: یافته‌های پژوهش بر اساس داده‌های خام طرح هزینه درآمد خانوار مرکز آمار ایران

در جدول (۱۳) نسبت انرژی دریافتی از مصرف نان به کل انرژی دریافتی خانوار روستایی آورده شده است. برای فرد شاخص روستایی این نسبت از حدود ۵۰ درصد در سال ۱۳۷۵ به حدود ۴۷ درصد در سال ۱۳۸۶ کاهش یافته است. برای خانوارهای کم‌درآمد و پردرآمد روستایی طی دوره مورد بررسی

نیز روند نزولی وجود داشته و به ترتیب از ۶۵ درصد و ۳۴ درصد در سال ۱۳۷۵ به ۶۲ درصد و ۳۴ درصد در سال ۱۳۸۶ کاهش یافته است. مطابق با نتایج حاصله، سهم نان در تامین انرژی موردنیاز خانوار روستایی با گذشت زمان کاهش یافته است.

جدول ۱۳- نسبت انرژی دریافتی از مصرف نان به کل انرژی دریافتی خانوار روستایی (۸۶-۱۳۷۵)

دهک سال	متوسط	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱۳۷۵	۵۰	۶۵	۶۰	۶۰	۵۷	۵۶	۵۲	۵۱	۴۸	۴۴	۳۴
۱۳۷۶	۴۵	۶۴	۶۰	۵۸	۵۴	۵۴	۴۷	۴۸	۴۲	۳۸	۳۰
۱۳۷۷	۴۶	۶۶	۵۵	۵۸	۵۶	۵۴	۵۲	۵۱	۴۶	۴۲	۲۷
۱۳۷۸	۴۶	۶۵	۵۴	۶۰	۵۷	۵۳	۵۱	۴۹	۴۴	۳۸	۲۹
۱۳۷۹	۴۹	۶۷	۶۳	۶۰	۵۷	۵۵	۵۲	۵۰	۴۷	۴۲	۳۳
۱۳۸۰	۴۸	۶۷	۶۱	۵۷	۵۷	۵۳	۵۱	۴۷	۴۶	۴۳	۳۲
۱۳۸۱	۴۷	۶۵	۶۰	۵۷	۵۴	۵۲	۵۰	۴۶	۴۵	۴۰	۳۰
۱۳۸۲	۴۸	۶۶	۶۰	۵۶	۵۴	۵۱	۵۰	۴۹	۴۶	۴۰	۳۵
۱۳۸۳	۶۰	۷۹	۷۴	۶۹	۶۳	۶۴	۶۰	۵۵	۶۱	۴۹	۴۸
۱۳۸۴	۵۱	۶۵	۶۰	۵۸	۵۷	۵۳	۵۲	۵۱	۴۹	۴۵	۳۸
۱۳۸۵	۴۷	۶۱	۵۷	۵۴	۵۳	۵۰	۴۶	۴۷	۴۵	۴۰	۳۴
۱۳۸۶	۴۷	۶۲	۵۷	۵۴	۵۲	۵۱	۴۹	۴۷	۴۴	۴۰	۳۴

ماخذ: یافته‌های پژوهش بر اساس داده‌های خام طرح هزینه درآمد خانوار مرکز آمار ایران

بررسی مازاد (کمبود) انرژی دریافتی از محل مصرف نان به انرژی توصیه شده (۱۰۵۰ کالری معادل مصرف ۱۲۸ کیلوگرم نان در سال) [۳] برای دهک‌های مختلف درآمدی خانوار
 روستایی در جدول (۱۴) آمده است. همان‌طور که به‌وضوح مشخص است جز در برخی سال‌ها هیچ یک از دهک‌های درآمدی و خانوارهای روستایی دارای کمبود انرژی نمی‌باشند.

جدول ۱۴- مازاد (کمبود) انرژی دریافتی از مصرف نان به انرژی توصیه شده خانوار روستایی

دهک سال	متوسط	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱۳۷۵	۰/۵۶	-۰/۰۲	۰/۲۱	۰/۴۱	۰/۴۴	۰/۵۶	۰/۶۰	۰/۷۴	۰/۷۷	۰/۹۳	۰/۹۶
۱۳۷۶	۰/۵۳	-۰/۰۲	۰/۲۴	۰/۳۹	۰/۴۱	۰/۵۳	۰/۵۶	۰/۷۰	۰/۶۸	۰/۸۱	۱/۰۲
۱۳۷۷	۰/۵۴	-۰/۰۱	۰/۲۶	۰/۴۳	۰/۴۳	۰/۴۳	۰/۶۳	۰/۷۶	۰/۸۰	۰/۷۷	۰/۹۳
۱۳۷۸	۰/۶۳	۰/۰۹	۰/۴۴	۰/۵۴	۰/۶۰	۰/۶۱	۰/۶۷	۰/۸۰	۰/۷۴	۰/۸۳	۱/۰۱
۱۳۷۹	۰/۶۶	۰/۱۷	۰/۴۷	۰/۵۵	۰/۶۴	۰/۶۶	۰/۶۵	۰/۷۷	۰/۸۵	۰/۸۷	۰/۹۷
۱۳۸۰	۰/۷۲	۰/۳۱	۰/۴۸	۰/۴۹	۰/۶۹	۰/۶۴	۰/۷۳	۰/۷۷	۰/۹۴	۱/۰۲	۱/۱۶
۱۳۸۱	۰/۷۴	۰/۳۲	۰/۵۴	۰/۶۵	۰/۶۷	۰/۷۰	۰/۷۶	۰/۸۱	۰/۹۲	۰/۹۹	۱/۰۵

دهک سال	متوسط	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱۳۸۲	۰/۷۴	۰/۴۰	۰/۵۳	۰/۵۵	۰/۷۴	۰/۷۰	۰/۷۶	۰/۸۸	۰/۹۸	۰/۸۸	۰/۹۸
۱۳۸۳	۱/۰۶	۰/۶۳	۰/۸۹	۰/۹۱	۰/۹۳	۱/۰۰	۱/۰۶	۱/۰۰	۱/۴۵	۱/۱۹	۱/۴۹
۱۳۸۴	۰/۷۳	۰/۳۴	۰/۵۵	۰/۵۸	۰/۷۳	۰/۷۲	۰/۷۵	۰/۸۷	۰/۹۱	۰/۹۷	۰/۸۹
۱۳۸۵	۰/۵۶	۰/۲۰	۰/۳۹	۰/۴۶	۰/۵۵	۰/۵۶	۰/۶۰	۰/۷۱	۰/۷۲	۰/۷۱	۰/۷۳
۱۳۸۶	۰/۵۹	۰/۲۴	۰/۴۳	۰/۵۲	۰/۵۴	۰/۶۷	۰/۶۵	۰/۶۹	۰/۶۹	۰/۷۵	۰/۷۳

ماخذ: یافته‌های پژوهش بر اساس داده‌های خام طرح هزینه درآمد خانوار مرکز آمار ایران

شاخص از تقسیم عدد انحراف معیار انرژی دریافتی از مصرف نان در دهک‌های مختلف به میانگین انرژی دریافتی از مصرف نان دهک‌ها به دست می‌آید. [۴] ضریب تغییرات، شاخصی است که به کمک آن می‌توان نسبت به شدت برابری یا نابرابری توزیع مصرف بین دهک‌های مختلف درآمدی در طول یک دوره مثلاً یکسال، قضاوت نمود. علاوه بر این، شاخص ضریب تغییرات جهت بررسی پایداری مصرف دریافتی هر یک از گروه‌های درآمدی در طول زمان مناسب است. در ادامه بحث نحوه توزیع انرژی بین دهک‌های مختلف درآمدی و همچنین پایداری انرژی دریافتی در طول زمان بررسی و تحلیل شده است.

نتایج محاسبه شاخص ضریب تغییرات انرژی دریافتی دهک‌های مختلف درآمدی در جامعه شهری و روستایی در جدول (۱۵) نشان داده شده است. مطابق با جدول فوق ضریب تغییرات انرژی در جامعه روستایی روندی نزولی داشته از ۰/۲ در سال ۱۳۷۵ به ۰/۱ در سال ۱۳۸۶ رسیده است. این نتیجه دلالت بر آن دارد که نابرابری در توزیع انرژی نان در طی زمان کاهش یافته است.

ضریب تغییرات انرژی بین دهک‌های مختلف درآمدی در جامعه شهری همانند جامعه روستایی در طول دوره مورد بررسی روندی تقریباً نزولی داشته و از ۰/۴ در سال ۱۳۷۵ به ۰/۲ در سال ۱۳۸۶ رسیده است. این نتیجه دلالت بر آن دارد که نابرابری در توزیع انرژی نان در طی زمان کاهش یافته است.

همان‌گونه که قابل ملاحظه است ضریب تغییرات انرژی بین دهک‌های مختلف درآمدی در جامعه روستایی بیش از جامعه شهری است که این امر دلالت بر آن دارد که نابرابری در توزیع

مطابق با یافته‌های بالا مصرف نان در میان خانوارهای شهری و روستایی بیش از اندازه توصیه شده می‌باشد و این وابستگی زیاد به مصرف نان ناشی از الگوی نادرست تغذیه در کشور بوده و منجر به عدم تنوع مصرف مواد غذایی می‌گردد. شایان ذکر است که وابستگی زیاد خانوارهای کم‌درآمد به نان عمدتاً ناشی از قدرت خرید پایین آنان و توزیع تقریباً نامحدود نان یارانه‌ای است که در صورت کاهش یارانه نان این گروه به شدت آسیب خواهند دید، اما برای گروه‌های پردرآمد به علت عدم محدودیت نسبی درآمد می‌توان گفت وابستگی زیاد به نان ناشی از عادات غلط غذایی و پایین بودن دانش تغذیه‌ای نسبت به مزیت‌های تنوع در مصرف است. بنابراین آگاهی‌های تغذیه‌ای جهت کاهش مصرف نان در مورد گروه‌های پردرآمد و جایگزین کردن مواد غذایی با ارزش غذایی بالا به منظور صرفه جویی در مصرف مواد غذایی از اولویت‌های یک برنامه تغذیه‌ای باید باشد.

۸. بررسی ضریب تغییرات توزیع انرژی نان در جامعه شهری و روستایی

بررسی سهم انرژی نان هر دهک از انرژی دریافتی کل جامعه اگر چه برای مقایسه دهک‌های درآمدی کفایت می‌کند، اما برای مقایسه نحوه توزیع مصرف بین جامعه شهری و روستایی که همه دهک‌ها را به طور یک‌جا مورد توجه قرار دهد، مناسب نیست. افزون بر آن، شاخص مذکور شدت نابرابری را نیز به خوبی نشان نمی‌دهد. یکی از شاخص‌های مناسب برای ارزیابی نحوه توزیع مصرف بین گروه‌های مختلف درآمدی ضریب تغییرات انرژی دریافتی از مصرف نان می‌باشد. این

جدول ۱۵ - ضریب تغییرات توزیع انرژی بین دهک‌های مختلف درآمدی (۸۶-۱۳۷۵)

سال	۱۳۷۵	۱۳۷۶	۱۳۷۷	۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶
روستایی	۰/۲۰	۰/۱۹	۰/۱۹	۰/۱۵	۰/۱۴	۰/۱۵	۰/۱۳	۰/۱۱	۰/۱۳	۰/۱۱	۰/۱۱	۰/۱۰
شهری	۰/۰۴	۰/۰۳	۰/۰۵	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۶	۰/۰۳	۰/۰۴	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۲

ماخذ: یافته‌های پژوهش براساس جداول (۱۰) و (۱۲)

پایداری دریافت انرژی در طول زمان برای جامعه شهری بیشتر از جامعه روستایی بوده است، چرا که ضریب تغییرات انرژی تمامی دهک‌های شهری از روستایی کمتر بوده است.

لازم به ذکر است ناپایداری انرژی دریافتی دهک‌های پایین درآمدی از دهک‌های بالای درآمدی، دلایل متفاوتی دارد. ناپایداری انرژی دریافتی دهک‌های پایین درآمدی به دلایلی همچون نوسان درآمد، کمبود قدرت خرید و تغییر دائمی قیمت‌ها و امثال آن می‌باشد در حالی که برای دهک‌های بالا درآمدی این ناپایداری بیشتر تحت تاثیر تنوع طلبی در مصرف و تغییر سلیقه آن‌ها می‌باشد.

۹. بررسی ضریب تغییرات انرژی دریافتی از نان برای هر دهک در طول زمان

ضریب تغییرات انرژی دریافتی از نان برای هر دهک در طول زمان، پایداری یا عدم پایداری در دریافت انرژی را نشان می‌دهد. به این معنا که اگر نوسان در دامنه محدودی باشد تغییرات پایدار و در غیر این صورت تغییرات ناپایدار در نظر گرفته می‌شوند. بر این اساس نتایج مندرج در جدول (۱۶) نشان می‌دهد پایداری انرژی دریافتی طی سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۷۵ در جامعه روستایی از دهک اول به دهک دهم افزایش داشته است. در جامعه شهری دهک‌های مختلف درآمدی از پایداری تقریباً یکسانی برخوردار بوده‌اند. همچنین نتایج دلالت بر آن دارند که

جدول ۱۶ - ضریب تغییرات توزیع زمانی انرژی برای دهک‌های مختلف درآمدی (۸۶-۱۳۷۵)

	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
روستایی	۰/۱۰	۰/۰۷	۰/۱۱	۰/۰۵	۰/۰۸	۰/۰۸	۰/۰۹	۰/۰۹	۰/۱۲	۰/۱۶
شهری	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۴	۰/۰۵	۰/۰۳	۰/۰۴

ماخذ: یافته‌های پژوهش براساس جداول (۱۰) و (۱۲)

مورد مطالعه یکنواخت بوده که ناشی از ثبات نسبی قیمت نان در مقایسه با سایر کالاها و قرار داشتن آن در سبد حمایتی دولت است. سهم نان در مخارج خوراکی خانوارهای پردرآمد در تمام سال‌های مورد بررسی بسیار کمتر از سهم نان در مخارج خوراکی خانوارهای کم‌درآمد است. برای خانوار روستایی نیز مشابه خانوار شهری است.

۲. شاخص سهم کالا از کل مخارج خوراکی و غیرخوراکی برای دهک‌های اول و دهم خانوار شهری و روستایی روند نزولی داشته که موید این نکته است که طبق قانون انگل می‌توان

جمع‌بندی و ملاحظات

در این بخش به منظور بررسی نقش و جایگاه نان در سبد مصرفی خانوار به بررسی شاخص‌های سهم کالا از مخارج خوراکی، سهم کالا از کل مخارج خوراکی و غیرخوراکی، سهم هر دهک از مخارج صرف شده روی کالا در جامعه، کشش درآمدی، قیمت ضمنی، سهم انرژی از کل انرژی دریافتی خانوار و از این قبیل پرداخته شد که نتایج ذیل حاصل گردید:

۱. سهم نان در مخارج خوراکی فرد شاخص شهری در دوره

نتیجه گرفت نان کالای ضروری برای خانوار محسوب می‌گردد.

۳. بررسی شاخص سهم هر دهک از مخارج صرف شده روی کالا در جامعه نشان داد که در جامعه شهری در طی زمان سهم دهک‌های پردرآمد افزایش و سهم دهک‌های کم‌درآمد کاهش یافته است. ولیکن در جامعه روستایی عکس این موضوع اتفاق افتاده و سهم دهک‌های پردرآمد کاهش و بر سهم دهک‌های کم‌درآمد افزوده شده است.

۴. با محاسبه کشش درآمدی خانوار شهری و روستایی، نتیجه حاصل از قانون انگل به تایید رسید چرا که کشش درآمدی در طول دوره مورد بررسی کوچک‌تر از یک بوده و کالای نان به عنوان کالایی ضروری در سبد مصرفی خانوار شهری و روستایی قرار دارد.

۵. شاخص قیمت ضمنی برای دهک‌های اول و دهم خانوار شهری و روستایی طی زمان روندی صعودی داشته است. اختلاف کمی که بین قیمت ضمنی در دهک‌های مختلف درآمدی در جوامع شهری و روستایی وجود دارد ناشی از توزیع نامحدود نان یارانه‌ای در این جوامع از یک طرف و تفاوت کیفیت نان مصرفی خانوارهای کم‌درآمد و پردرآمد از طرف دیگر است.

۶. نسبت انرژی دریافتی از مصرف نان به کل انرژی دریافتی خانوار شهری و روستایی، برای خانوار کم‌درآمد و پردرآمد در دوره مورد مطالعه روندی نزولی داشته است. ولیکن در خانوار شهری و روستایی نسبت انرژی دریافتی از مصرف نان به انرژی توصیه شده در دوره مزبور بیشتر بوده و تمامی خانوارها دارای مازاد انرژی دریافتی از مصرف نان بوده‌اند.

۷. محاسبه ضریب تغییرات انرژی دهک‌های مختلف درآمدی نشان داد که نابرابری در توزیع نان بین دهک‌های مختلف درآمدی شهری کم‌تر از روستایی بوده است.

با محاسبه ضریب تغییرات زمانی توزیع انرژی دهک‌های درآمدی معلوم شد که پایداری دریافت انرژی در طول زمان برای جامعه شهری بیشتر از جامعه روستایی بوده است، چرا که

ضریب تغییرات انرژی تمامی دهک‌های شهری از روستایی کم‌تر بوده است.

پی‌نوشت

۱. خداداد کاشی، فرهاد و خلیل حیدری، ۱۳۸۲.

۲. خداداد کاشی، فرهاد - خلیل حیدری، ۱۳۸۱.

۳. این مقدار مصرف توصیه شده برای نان بر اساس الگوی مصرف خانوار و نظر متخصصان انستیتو تغذیه و صنایع غذایی کشور می‌باشد.

۴. ضریب تغییرات انرژی از رابطه زیر محاسبه می‌شود.

$$CV = \frac{\sigma}{\mu}$$

که در رابطه بالا CV ضریب تغییرات و σ انحراف معیار انرژی دریافتی نان و μ میانگین انرژی دریافتی از نان می‌باشد.

منابع

خداداد کاشی، فرهاد، «الگوی مصرف خوراک، تحلیل اقتصادی عملکرد تغذیه‌ای خانوارهای شهری و روستایی» موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۸۱.

خداداد کاشی، فرهاد و خلیل حیدری «الگوی مصرف خوراک، جایگاه مخارج خوراکی در سبد مصرفی خانوارهای شهری و روستایی ایران» موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۸۱.

خداداد کاشی، فرهاد و خلیل حیدری، «بررسی جایگاه نان در سبد غذایی مردم ایران»، از مجموعه مقالات دومین نمایشگاه بین‌المللی نان و ماشین‌آلات تولید نان، پژوهشکده غلات، ۱۳۸۲.

مرکز آمار ایران طرح هزینه درآمد خانوار، سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۷۵.

کلانتری، عیسی و ناصر خادم آدم، «سیاست اصلاح الگوی تغذیه (فیزیولوژی - تغذیه و اقتصاد مواد غذایی)» وزارت کشاورزی، ۱۳۷۶.

«مصوبات جلسات کارشناسی الگوی بهینه مصرف خوراک»

موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی.

ترسرسیان، ن و دیگران «جدول ترکیبات مواد غذایی - جلد

اول؛ مواد غذایی خام» انستیتو تغذیه و صنایع غذایی ایران،

شماره ۱۳۱، ۱۳۵۸.

واقفی، سیمین و دیگران، «ترکیبات مواد غذایی خام، پخته و

فرایند شده»، انستیتو تحقیقات تغذیه و صنایع غذایی ایران -

شماره ۱۳۰.

موحدی، آریو، رویا، روستا، «جدول ترکیبات مواد غذایی»

انستیتو تحقیقات تغذیه‌ای و صنایع غذایی کشور.

Witte M. A. C. D. E and J.S. CRAMER (1986)

"Functional form of Engel curves for food
stuffs " *European Economic Review* -pp.

202-21 .

